

דף ט

'תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה'. פירש"י כיון שמעיינה פתוח תולה בה. וכתב המשנה למלך (פרק ט' מאיסורי ביאה הלכה כ"ט) דאין כונת רש"י לחלוק על הרשב"א בתורת הבית שביאר טעם התליה משום דתולין הקלקלה במקולקל (וכמו גבי שתי קופות, אחת חולין ואחת תרומה, שנפלו לתוכן שני סאים, אחד חולין ואחד תרומה, שאני אומר חולין לתוך חולין נפל ותרומה לתוך תרומה. יבמות דף פ"ב ע"א). אלא שהוקשה לרש"י דיש אומדנא לטמא זו שנמצא אצלה הכתם מדין כאן נמצא כאן היה, לזה פירש"י דיש כנגד זה אומדנא שמעיינה של השניה פתוח והן שקולות, ושפיר תולין הקלקלה במקולקל (ונשאר שם המשל"מ בצ"ע דמלשון רש"י במשנה משמע דתולין במקולקל אף כשאין סברת מעיינה פתוח).

גם הרש"ש תמה על סוגיין מדוע תולין הקלקלה במקולקל, הא קיימא לן דאין מחזיקין טומאה ממקום למקום (טהרות פ"ט מ"ט. ועיין שם ב'משנה אחרונה, וכן לעיל דף ד' ע"ב דלכולי עלמא אין מחזיקין טומאה ממקום למקום בטומאה דרבנן). ותירץ דהיינו דוקא כשבין כך נטמא את המקום שבו נמצאה הטומאה, אז אין מחזיקין לטמא אף במקום אחר. אבל היכא שהנדון הוא תולין הקלקלה במקולקל וממילא מקום מציאת הטומאה יטהר על ידי זה – שפיר תולין במקולקל ומטהרין מקום שנמצא (ולענ"ד צ"ע על דבריו מלשון הגמרא כאן בהמשך 'לפיכך דרבי למה לי, מהו דתימא ההיא דאשתכח כתם גבה תתקלקל אידך לא תתקלקל, קמשמע לן' ומבואר דלמרות שמטמאין זו שנמצא הכתם אצלה, מכל מקום מטמאין אף השניה ולא אומרים דאין מחזיקין טומאה ממקום למקום).

ובעיקר הדין של תולין הקלקלה במקולקל נחלקו הש"ך והט"ז (ביו"ד סימן קיא), דדעת הש"ך (סק"א) דהוא מצד הדין הרגיל של ספיקא דרבנן לקולא, ודעת הט"ז (סוסק"א) דהוא דין מיוחד של 'שאני אומר', ולא מצד הדין הרגיל של ספיקא דרבנן לקולא (עייין שם שלכן בזה מקילין אף בספק איסור דאורייתא שנתבטל ברוב מדאורייתא ורק מדרבנן אין שיעור לבטלו, מה שאין כן בשאר ספיקא דרבנן לקולא לא מקילין בכהאי גוונא). ועיין מה שכתבתי לקמן בדף ס"ג ע"ב.

'ושוין שתולה כו' וביושבת על דם טוהר ובבתולה שדמיה טהורין'. כתב המשל"מ (פ"ט מאיסורי הלכ"ט) דבזמן הזה, שנהגו להחמיר שלא לטהר יושבת על דם טוהר – לדעת הרמב"ן ישתנה אף הדין דסוגיין ושוב אין לתלות ביושבת על דם טוהר לפי שמקלקלתה על ידי זה. ודעת הראב"ד דאף בזמנינו תולין בה, דנחי שהחמירו בנות ישראל על עצמן לטמא דם טוהר, אבל אין להם הזכות לגרום על ידי זה חומרא לחברתן שלא תוכל יותר לתלות בהן.

ומכל מקום כתב המשל"מ דלענין בתולה שדמיה טהורין תולין בה אף בזמנינו, אף שהיום נהוג לטמא דם בתולים, מכל מקום כיון שיש בזה סברא שהדם יצא ממנה לפי ששירפה מצוי – שפיר תולין.

'השאילה חלוקה לנכרית'. בכל הסוגיא מפרש רש"י דמיירי שתחילה השאילה החלוק ל'מקולקלת' (נדה, נכרית וכדו') ואחר כך לבשתה היא (כן פירש"י במשנה ד"ה השאילה, ובגמ' ד"ה כתם בכתם). אבל הרשב"א בתורת הבית פי' איפכא, שתחילה לבשתה בעלת החלוק ואחר כך השאילה ל'מקולקלת'. והמאירי כתב שתחילה לבשתה בעלת החלוק ואחר כך השאילה ל'מקולקלת' ואחר כך חזרה בעלת החלוק ולבשתה. ולפירש"י צריך עיון למה נקטו לשון של 'השאילה חלוקה לנכרית' כו', ולא נקטו לשון 'שאלה חלוק מנכרית' כו'. ושמא יש לומר דבאמת רש"י לא פליג על הרשב"א אלא רבותא קמ"ל דאפילו בכה"ג תולין (וכן משמע בחי' החת"ס כאן, דלא פליגי).

(ע"ב) 'דרש ר' חייא כו' משמיה דרב הלכה כר' נחמיה'. כתבו תוס' (לעיל דף נ"ח ע"א ד"ה כרבי נחמיה) דדבר המקבל טומאת נגעים, כגון משתיתא, אף שאינו מקבל שאר טומאות – מכל מקום כתם הנמצא עליו טמא. ועל פי זה כתב החוות דעת (יו"ד סי' ק"צ סק"ח) דהוא הדין כתם הנמצא על כותל שישנה עליו טמא, היות שהכותל ראוי לקבל טומאת נגעי בתים (לכאורא כונתו דוקא לכותל של בית). בעיקר סברת ר' נחמיה דמטהר כתם הנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה ביאר החוות דעת (שם) על פי תוס' (שם) דכיון דדבר שהכתם בו טהור – גם על האשה לא גזרו טומאה. והנודע ביהודה (קמא סי' נ"ב) ביאר דבאמת היה לנו לטהר האשה מטעם ספק דרבנן לקולא, שהרי גם אם הדם מגופה הא לא הרגישה ביציאתו וטומאתה מדרבנן. אכן כיון שהבגד שעליו הדם הוא ספק טומאה דאורייתא (דהדם הבא מן המקור טמא מדאורייתא גם כשיצא בלא הרגשה, ד'מקור – מקומו טמא) מטמאים גם אותה. ולכן כשהדבר שעליו נמצא הדם אינו מקבל טומאה – שוב אין טעם לגזור עליה טומאה (ובחוות דעת שם תמה עליו מכמה טעמים).

'שלש נשים שהיו ישנות כו' כולן טמאות'. בשו"ת 'נודע ביהודה' (תניינא יו"ד סי' כ') הקשה דכיון שיש שלש נשים במטה, א"כ הו"ל רשות הרבים לטומאה, ולמה לא מטהרין משום 'ספק טומאה ברשות הרבים' [מהר"ל ב"ד].

והוא שבדקה עצמה כשיעור וסת, סבר לה כבר פדא'. הרא"ש (בסי' ג') מפרש דלר' אושעיא דסבירא ליה דגם כשבעלה בחטאת טהרותיה תלויות, אם כן הא דתנן שבדקה אחת מהן ונמצאת טמאה היא טמאה וכולן טהורות מיירי בין כשבדקה עצמה מיד כשיעור וסת, בין כשבדקה עצמה לאחר מכן. שהרי לשטתו אף כשבדקה עצמה בתוך שיעור וסת אין בירור שהדם היה מעיקרא (ופסק להלכה להקל כר' אושעיא). ולענ"ד צריך ביאור בזה, דהא סברת ר' אושעיא לענין טהרות הוא משום דאי איתא דהוה דם מאן עכביה. אבל בנדון דידן הא שפיר אשתכח דם מעיקרא, אם כן אין שייך סברת ר' אושעיא בזה לחלק בין בעלה שחייב חטאת משום דתלינן דמשע עכביה לבין טהרות שנתעסקה בהם (וכן יש לתמוה בגוף הסוגיא, דמהיכי תייתי לומר שלר' אושעיא אין לחלק).

'כל שבעלה בחטאת כו' בעלה באשם תלוי כו' בעלה פטור'. ברש"ש תמה על לשון זה, שהרי גם היא חייבת חטאת ואשם תלוי כמוהו. והעיר שאולי יש לקרוא 'בעלה' – 'ב' (בשו"א) ו'ה' (במפיק), ויתפרש לפי זה על שניהם. אלא שמפירש"י ומהמלה 'פטור' לא משמע כן. עוד העיר דמשמע דר' אושעיא לא חולק על החלוקה השלישית 'בעלה פטור טהרותיה טהורות', אם כן לית ליה טומאת מעת לעת כמו שפי' רש"י בדעת בר פדא, אם כן צ"ע ממה שכתב רש"י בדעת ר' אושעיא דכשבעלה בחטאת טהרותיה תלויות משום גזירת מעת לעת דרבנן.

דף סא

'בדקה אחת מהן ונמצאת טהורה היא טהורה ושתים טמאות'. כתב הטור (סי' ק"צ) בשם הרמב"ן שגם כאן מיירי דוקא כשבדקה בתוך שיעור וסת למציאת הדם, כמו בסוגיא שבעמוד הקודם (דמיירי לענין שבדקה ומצאה טמאה, ועל סמך זה מטהרין האחרות). ולדעת הרא"ש אפילו בדקה לאחר שיעור וסת

פרק תשיעי

דף נ"ט ע"ב

א. אשה שהטילה מים ומצאה דם בספל – ר' יוסי מטהרה, ור' שמעון מטמאה. ור' מאיר מטמאה במטלת מעומד, ומטהרה ביושבת על שפת הספל ומזנקת (מקלחת). אבל בלא זה חשיב כעומדת.

ב. איש ואשה שהטילו מים ונמצא דם בספל – ר' יוסי מטהרה, ור' שמעון מטמאה. ור' מאיר, לדעת ריש לקיש, מטמאה בעומדת ומטהרה ביושבת (כנ"ל), ולדעת ר' יוחנן סובר ר' מאיר כר' יוסי דטהורה אפילו בעומדת, ותניא כותיה דר' יוחנן.

ג. הא דמטהר ר' יוסי, היינו דאפילו לכתחילה יכולה לעסוק בטהרות, ולא רק בדיעבד (ועיין תוס' י"ד ע"ב ד"ה ורבי יוסי מטהר, אי גם ברישא דינא הכי).

ד. בגמרא נפסק להלכה כר' יוסי.

ה. השאילה חלוקה לנכרית ומצאה בו כתם – הרי זו תולה בנכרית: לדעת חכמים דוקא בנכרית שכבר ראתה פעם דם, ולדעת ר' מאיר אפילו בלא ראתה, רק שהגיע זמנה לראות. ורב פוסק כחכמים.

ו. ג' נשים שלבשו חלוק אחד ונמצא בו כתם – כולן טמאות. וכן בישבו על ספסל של עץ (שמקבל טומאת מדרס) ונמצא עליו כתם – כולן טמאות. אבל בישבו על דבר שאינו מקבל טומאה, כגון ספסל של אבן – טהורות. דדבר שאינו מקבל טומאה אין מקבל כתמים (כן דעת ר' נחמיה, ועיין לקמן אות יד).

דף ס' ע"א

ז. השאילה חלוקה לנדה – תולה בה. ודעת רבי דדוקא באופן שאינה מקלקלת אותה. אבל אם השאילה לשומרת יום כנגד יום ביום השני שלה, או לסופרת ז' נקיים ביום השביעי שלה – כיון שאינה מחוסרת אלא טבילה, נמצאת מקלקלת אותה, ואינה תולה בה, אלא שתיהן טמאות. ודעת ר' שמעון בן גמליאל דגם בכהאי גוונא תולה בטמאה, דסוף כל סוף טמאה היא. ומודה רבי בהשאילה לשומרת יום כנגד יום בראשון שלה (כלומר ביום שבו ראתה), או ליושבת על דם טוהר, או לבתולה שדמיה טהורין (שתולין כתמה בדם בתולין היות ששירפה מצוי) – דיכולה לתלות בהן, היות שאינה מקלקלת אותן כלל.

ח. השאילה חלוקה לזבה באמצע ספירת ז' נקיים – דלא סגי לה בטבילה, ומכל מקום מקלקלת אותה במקצת – לדעת ר' חסדא, גם בזה פליגי רבי ורשב"ג. ולדעת ר' אדא, בזה גם רבי מודה דתולה. (על פי תוס' ד"ה טמא).

ט. כששתיהן שוות, אין תולין הכתם במי שנמצא אצלה החלוק בזמן מציאת הכתם, אלא שתיהן טמאות.

י. טמא וטהור שהלכו בשני שבילין, אחד טמא ואחד טהור – הרי זה שוה לדין דלעיל אות ז, אי תולין הטמא בשביל הטמא והטהור בשביל הטהור: אם הטמא כבר ספר שבעה והזה, דאינו מחוסר אלא טבילה – הרי זה במחלוקת רבי ורשב"ג. ואם הטמא עדיין לא ספר כלל – לכולי עלמא תולין בו שהלך בטמא. ואם הטמא התחיל לספור מקצת מן השבעה – הרי זה במחלוקת ר' חסדא ור' אדא דלעיל אות ח.

יא. טהור ותלוי (היינו שהיה טמא מספק) שהלכו בשני שבילין הנ"ל – דין התלוי כדין הטמא הנ"ל ותולין בו כנ"ל.

יב. דעת ר' יהודה בר' ליואי דאין תולין כתם בבעלת כתם (היינו שהיתה כבר טמאה לפני כן משום כתם) בין לרבי בין לרשב"ג.

דף ס' ע"ב

יג. כתם שנמצא על אחורי כלי חרס, או על מטלניות שאין בהם ג' על ג' – טהור, כיון דהוי על גבי דבר שאינו מקבל טומאה (אליבא דר' נחמיה דלעיל אות ו').

יד. יש סוברים דחכמים פליגי על ר' נחמיה ומטמאים גם בנמצא על גבי דבר שאינו מקבל טומאה, וממילא הלכה כמותם. אבל רב פוסק כר' נחמיה (וסבירא ליה כאידך ברייתא, דגם חכמים פוסקים כר' נחמיה).

טו. ב' נשים שהיו טוחנות בריחיים של יד, ונמצא דם תחת הפנימית – שתיהן טמאות. תחת החיצונה – היא טמאה, ופנימית טהורה. נמצא ביניהן – שתיהן טמאות.

טז. ג' נשים שהיו ישנות במיטה אחת ומשולבות (תכופות ודבוקות יחד, רש"י) ונמצא דם תחת אחת מהן – כולן טמאות.

יז. היתה אחת מהן מסולקת דמים (מעוברת, מניקה, זקנה או בתולת דמים) והאחרת לא – המסולקת תולה בשאינה מסולקת.

יח. אשה שיש לה וסת אינה יכולה לתלות באשה שאין לה וסת, אף על פי שדיה שעתה. וכן יש לה וסת ולא הגיע שעת וסתה, אינה תולה בזו שהגיע שעת וסתה (תוס').

יט. דעת בר פדא דגם בנשים שאין להן טומאת מעת לעת (כגון לשמאי בכל הנשים, ולחכמים באותן נשים שדיין שעתן), מכל מקום אם מצאה דם בתוך שיעור אותיות להתעסקותה בטהרות, דבכהאי גונא בעלה חייב עליה חטאת (כנ"ל דף י"ד ע"א), הכא נמי הטהרות טמאות ודאי. ולאחר שיעור אותיות, שבעלה חייב עליה רק אשם תלוי, אף הכא הטהרות יהיו תלויות. ולאחר זמן זה, שבעלה פטור עליה מכלום, אף הטהרות יהיו טהורות. ודעת ר' אושעיא דאפילו בשיעור אותיות, שבעלה חייב עליה חטאת, מכל מקום הטהרות אינן ודאי אלא תלויות, דכאן אין מה שיעכב מן הדם לצאת. מה שאין כן התם, דהשמש מעכב (ועיין בתוס' ביתר ביאור).

כ. בנמצא דם באופן שמטמאין את כולן (כנ"ל אות טז), מכל מקום אם אחת מהן בדקה ומצאה עצמה טמאה – תולין בה הכתם, והשאר טהורות. ופירש רב דלבר פדא הנ"ל דין זה דוקא כשמצאה הדם בתוך שיעור אותיות למציאת הכתם, דאז ודאי היתה טמאה בזמן מציאתו. אבל כל שטהרותיה תלויות – שוב אין תולין בה. אבל לר' אושעיא הנ"ל אין חילוק, ובכל ענין תולין בה (כן משמע בסוגיא, וכן כתב הרא"ש בסימן ג').

דף ס"א ע"א

כא. ג' נשים ישנות במיטה אחת ועלו דרך מרגלות המטה: נמצא דם תחת אמצעיית – כולן טמאות. נמצא תחת הפנימית או החיצונה – אין טמאות אלא האמצעיית, וזו שנמצא תחתיה. ואם עלו כולן דרך מקום החיצונה, ונמצא דם תחת החיצונה – כולן טמאות.

כב. באופן שכולן טמאות, אם אחת או שתיים בדקו עצמן ומצאו טהור – הן טהורות, והשאר טמאות. אבל אם כולן בדקו ונמצאו טהורות – כולן טמאות.

כג. גל טמא (שיש בו כזית מן המת) שנתערב בשני גלים טהורים: בדק אחד או שנים מהם ומצאם טהורים – אין טמא אלא השלישי. בדק שלשתם ומצאם טהורים – לר' מאיר כולם טמאים, דכל דבר שהוא בחזקת טומאה, לעולם הוא בטומאתו עד שיודע לך טומאה היכן היא. וחכמים סוברים דכל שבדק עד שהגיע לסלע או לקרקע בתולה (שלא נחרשה) טהור, ותלינן שעורב נטל הטומאה מכאן.

כד. מעשה בשקמה של כפר סבא כו', מעשה במערה של שיחין כו', מעשה בסלע בית חורון שהיו מחזיקין בה טומאה כו' והיה שם זקן אחד כו' הביאו לו סדינין ושראן במים ופרסן עליהן: מקום טומאה – יבש (היינו הסדין, דנספגו המים בקרקע), מקום טהרה – לח (הסדין, דהקרקע קשה ואינה סופגת). ומצאו בור גדול מלא עצמות, הוא הבור אשר מילא ישמעאל בן נתניה חללים. והפסוק אומר 'אשר הכה ביד גדליה', דמתוך שהיה לגדליה לחוש לעצת יוחנן בן קרח ולא חש, מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן.

כה. האי לישנא בישא, אף על גב דלקבולי לא מיבעי, מיחש ליה מבעי.